

Prikaz zbornika:

Stankovič, P., Tomc, G. in Velikonja, M. (ur.):

Urbana plemena:

subkulture v Sloveniji v devetdesetih (ŠOU
Studentska založba, Ljubljana, 1999)

Gregor Bulc

*Gregor Bulc,
študent
Fakultete za
družbene vede,
Ljubljana.*

Tik pred začetkom novega tisočletja je Študentska založba ŠOU postavila na knjigarniške police že nekaj časa pričakovan zbornik o slovenskih subkulturah devetdesetih let. Po formatu (kanček čez A4), nešteti fotografijah in razgibanih oblikovnih rešitvah sodeč, je založba že na začetku merila na širši prodajni uspeh in ne zgolj na konsumpcijsko sposobnost s stroko podkovanega občestva. Saj nismo zares začudeni nad tem, kajne? Da pa ni v tej maniri pripravljena samo vizualna plat *Urbanih plemen*, temveč tudi večina besedil, je bržčas že nekoliko večje presenečenje. A pojdemo po vrsti.

Knjigo odpre besedilo Gregorja Tomca, takorekoč staroste slovenskega pisanja o subkulturah, ki pojmu subkultura že v temelju postavi omejitve. Gre za *mladinske* subkulture. Ne samo v smislu kulture, ampak tudi v smislu biologije. Pripadnost subkulturi naj namreč v zadnji instanci vseeno ne bi bila odvisna od ničesar drugega kot od starosti, to je od biološke mladosti. Človek pri štiridesetih zatorej ne more biti član subkulture, tako Tomc, je lahko le ljubitelj tovrstnega udejstvovanja, ki ga ocenjuje zgolj enodimenzionalno, estetsko, nikakor pa doživljajsko. Glasbo, denimo, lahko »poslušša z glavo, ne pa z jajci«. Zakaj? Zaradi bioloških dejavnikov. Nevronske mreže mladostnikov so namreč slabše, manj kompleksno razvite kot tiste pri odraslih, zato botrujejo specifičnemu mladinskemu (nekonformnemu) vedenju, reagiranju in drži. Pri tem naj ne bi šlo nikakor za razredni, ampak generacijski konflikt. Mladi-

na se torej od odraslih ne razlikuje le kulturno, temveč predvsem tudi biološko (slednje nadalje vpliva na kulturno, in narobe, ter tako v nedogled), kar naj bi vodilo k zaključku, da mladi subkulturni življenjski stil doživljajo tako na ravni »specifične kulturne usode kot na ravni biološkega telesa«. Ob vsem tem se sproža vprašanje, ki ostaja čez cel zbornik neodgovorjeno: zakaj knjigo o slovenskih subkulturah omejiti zgolj na mladinske?

Avtor drugega uvodnega eseja, ki bi prav lahko bil tudi na prvem mestu v zborniku, je Mitja Velikonja. Subkulture že na začetku umesti v enakovreden položaj z ostalimi vrstami kulture, v skladu s pluralnim, dinamičnim in nemonolitnim značajem tega pojma, in tako ovrže uporabo pejorativnega izraza *podkulture*. Koncept subkulture uporablja za »označevanje specifičnih kulturnih praks, pogleda na svet, povečini manjšinskega estetskega ustvarjanja in načinov bivanja, obnašanja, mišljenja in videza, gradnje in ohranjanja posebnega življenjskega sveta v družbeno-kulturnem smislu«, pri čemer pa navkljub zgornji široki in po našem mnenju ustrezni opredelitvi subkulture poudari, da pričujoči zbornik izvzema prestopniške, politične, etnične, navijaške, narkomanske in druge subkulture. Skratka, da *Urbana plemena* počivajo znotraj trdnjave mladinskih, pretežno na glasbi temelječih subkultur.

Velikonja za bistveno značilnost subkultur navede opozicijski odnos do dominantnih kulturnih tokov. V skladu z maksimo, da je zavoljo globalnih, zlasti informacijskih sprememb treba sodobne subkulture obravnavati drugače kot one iz šestdesetih in sedemdesetih let, uporablja Velikonja izraz *subkulturne prakse*, te pa potem razdeli na tradicionalne, trde *subkulture* in mehke, ultra prehodne *subkulturne scene*. To naj ne bi bili ločeni entiteti, marveč zgolj dve idealnotipski obliki, dva vidika znotraj iste subkulturne prakse, katerih narava je močno fluidna, dinamična in nestanovitna. Ob tem so, če se ne spustimo v podrobnosti, značilnosti subkultur zelo podobne tistim iz klasičnih birminghamskih kulturoloških študij, torej temeljijo na političnih oz. razrednih dejavnikih ter na trdni, ekskluzivni identiteti njenih pripadnikov. Značilnosti subkulturnih scen, kot popularnih, mehkejših, dostopnejših različic subkultur, pa po drugi strani izvirajo iz posledic, ki jih v družbo prinaša globalizacija in vse hitrejši razvoj medijske in zabavne industrije. Kar pomeni, da za pripadnike scen ne držijo več socialne in politične determinacije, ker slednje brezpogojno klonejo pod prevlado posameznikove izbire. Izbire blaga, družbe in življenjskega stila, skratka samoustvarjanja lastne identitete. Subkulturne scene so tako konformne, neuporniške, individualistične, močno prehodne in hedonistične. Sta-

nja v družbi ne problematizirajo, temveč pišmevuhovsko relativizirajo, ob čemer so globoko integrirane v dominantne kulturne in ekonomske procese. Identiteta pripadnikov različnih subkulturnih scen je nestalna, mlaha-va in ohlapna, je hitropokvarljivo in hitrozamenljivo blago, zato vodi k pojavom »deskanja« prek raznorodnih identitet oz. vikend raverjev, vikend pankerjev ipd.

Omenjeno Velikonjino delitev na subkulture in subkulturne scene lahko označimo za pretkano rešitev iz zagate, kako obravnavati sodobna urbana plemena. Gre namreč za že nekaj časa staro vprašanje, ali je klasičen pojem subkulture sploh še mogoče uporabljati za opis novih oblik družbene združevanja, ki že dolgo niso več strogo determinirane zgolj z zunanjimi socialnimi ali kulturnimi značilnostmi. Očiten primer takšnega družjenja je na primer raversko pleme. Velikonja se je torej zvito izognil dvema skrajnostima, zakaj padel bi lahko v past bodisi nostalgичnega redukcionalizma (edina prava subkultura je lahko le nekonformna in razredno determinirana) bodisi postmodernističnega fatalizma (subkultura ni več mogoča, ker ni alternative dominantnemu, vseizenačujočemu, vseabsorbirajočem diskurzu).

No in tukaj, po dveh uvodnih tekstih se, vsaj kar se teorije tiče, zbornik *Urbana plemena* domala zaključi. Sledi deset etnografskih opisov različnih domačih subkultur (skaterji, rockabillyji, heavymetalci, punkerji, bikerji, rockerji, skinheadi, raverji itd.), ki so plod notranjega »opazovanja z udeležbo«. Elementarni manko teh opisov tiči v razmeroma monotoni ujetosti v vnaprej zastavljeni kalup *image-glasba-prostori-slang*, trdno se držeč za Hebdigeov kulturološki škrlec, kar rezultira v kalejdoskopu imen akterjev, bendov, zbirališč, kosov oblačil, pričesk, ki defilirajo pred našimi očmi skoi celoten zbornik in skupaj tvorijo mali arhiv osnovnih podatkov o nekaterih slovenskih mladinskih glasbenih (tekst o gejih in lezbijkah vehementno prebije ta okvir, evocirajoč širjenje koncepta o prihodnjih podobnih zbornikov v Sloveniji) subkulturah in čisto nič več. Ambicije po širšem, refleksivnem, analitičnem obravnavanju se izgubijo v mukotrpnem temeljitem popisovanju zunanjih, vidnih obeležij subkultur, ki na koncu obvisijo v zraku, ne da bi bila uporabljena kot (o)snov(a) za nadaljnje poglobljeno razmišljanje. Kakor da bi hoteli reči, podatki in foto material so pred vami, za interpretacijo oz. analizo se boste pa že sami potrudili.

Da pa je mera polna, ti opisi na trenutke prehajajo kar v odkrito navija-rije in pubertetniško navduševanje nad posameznimi subkulturnimi praksami in v nerefektirane ode tovrstnemu življenjskemu stilu, pri čemer

najbolj izstopa pretirano čustven, nedistanciran in grobo pristranski opis slovenskih skinheadov izpod peresa Marte Gregorčič, v katerega zaključku kot vrh ledene gore zasledimo tudi takle stavek. »Šlovenski skinheadi, Č enkratni v provociranju, zbadanju in poigravanju s sogovornikom, nikdar skopi v pijači in agresiji, vedno glasni in robati netijo strah v povprečnežih, ki ta nenavadna bitja srečujejo, se jih izogibajo ali iz strahu napadajo.« Takšen zožen pogled na koncept subkulture do neke mere presežejo zgolj esej Igorja Bašina o punkerski subkulturi, zlasti pa teksta Petra Stankoviča o sodobnih rockerjih in Nataše Velikonja o gejih in lezbijkah.

Tako torej spodaj podpisani vidim knjigo, ki sem jo nestrpno pričakoval in katere branje me je navzlic nasprotnim željam nemalokrat puščalo hladnega, dasiravno bi si del s podobno tematiko, a z nekoliko bolj poglobljenim pristopom, na teh prostorih želel še veliko več. Kot malico za na pot novim pisanjem o slovenskih urbanih plemenih pa naj za konec navedem razmišljanje Nataše Velikonja: »Postavljanje novih družbenih skupin zgolj v reference, okrog katerih se združujejo (glasba, spolna usmerjenost; op. p.), brez predpostavljanja nadgradenj, ki izhajajo iz njih, pomeni ne prepoznati jih kot socialno, kulturno ali politično relevantne. Ali z drugimi besedami: vzdrževati zgolj tiste, ki že obstajajo z nevprašljivo legitimacijsko močjo (narod, družina ipd.).«